

TÁRKI-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Előrehozott szakképzés

Záró tanulmány

Január

2012

Vezetői összefoglaló

1.	A kutatás célja	3
1.1.	Minta, módszerek	4
2.	Intézményi dilemmák	6
2.1.	Oktatáspolitikai dilemmák	6
2.2.	Az előrehozott szakképzés bevezetésének motivációi	8
2.3.	Implementációs nehézségek	9
3.	Módszertani fejlesztések, pedagógiai problémák.....	9
3.1	Osztályfőnökök	10
3.2.	A szülőkkal való kapcsolat.....	11
4.	Az előrehozott szakképzés tanulói választásának motivációi	11
5.	A tanulói összetételben tapasztalható különbségek	12
5.1.	Előrehozott és hagyományos képzés	12
5.2.	A „letisztulás” és lehűlés a 9. és 10. évfolyam között.....	15
6.	Bolyongás és lemorzsolódás	17
6.2.	Kompetenciák hiánya és a HÍD program	17
6.3.	Motiválatlanság	17
7.	Tanulói tipológia	18

A kutatásról

1. A kutatás¹ célja

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2009. évi XLIX. törvénnyel történő módosításával egy újabb képzési forma, az ún. "előrehozott" szakképzés jelent meg a szakiskolai képzés rendszerében, amelyet a módosított törvény 27. §-ának (4) új bekezdése határoz meg az alábbiak szerint: "A szakiskolai nevelés és oktatás - azoknak, akik alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek - megszervezhető kizárólag szakképzési évfolyamokon, a szakképzés követelményeinek és - legalább a teljes képzési idő egyharmadában az általános műveltséget megalapozó pedagógiai szakasz követelményeire épülő -, a szakképzés gyakorlásához szükséges elméleti és gyakorlati tudáselemek átadásával."

Az előrehozott szakiskolai szakképzésben, - amelynek megszervezése a fenntartók és az iskolák számára nem kötelező - a képzési idő 3 év, amelyből egy tanév óraszám (kb. 1000 óra) az általános műveltséget megalapozó pedagógiai szakasz követelményeire épülő, a szakképzés gyakorlásához szükséges elméleti és gyakorlati tudáselemek átadására fordítható. Ez az új képzési forma tehát az általános iskolából alapfokú végzettséggel kilépő fiatalok számára kizárólag szakképzési évfolyamon három éves képzési idő alatt teszi lehetővé szakképzettség megszerzését. Az új képzési forma célja a szakképzés gyakorlatorientált megszervezése. A képzés indítása először 2010 szeptemberében vált lehetővé, de csak bizonyos OKJ szakmákban (31 és 33-as kódú szakmákban).

A kutatás célja az előrehozott szakképzés első tapasztalatainak vizsgálata. Annak elemzése, hogy az előrehozott szakképzésben tanulóknak milyen a családi háttere, milyen az iskolai

¹ A kutatást az OFI rendelte meg a TÁMOP 3.1.1. projekt keretében.

előlete és milyen motivációkkal érkeztek a képzésbe. Miután az előrehozott szakképzés meghirdetése opcionális volt, ezért mód van arra is, hogy a normál szakképzésben tanulók körével – mint kontroll csoporttal - összevessük a korai szakképzésben tanulók körét. Az előrehozott szakképzés tapasztalatait intézményi és tanulói szinten is megvizsgáltuk, ennek érdekében egyaránt végeztünk intézményi és tanulói adatfelvételt. Miután újszerű jelenséggel van dolgunk, ezért a kvantitatív módszerek mellett kvalitatív módszereket is alkalmaztunk, interjúkat vettünk fel a szakképző intézmények intézményvezetői, és Z előrehozott képzésben tanuló diákok osztályfőnökei körében.

A korai életkorban kezdődő szakképzés előnyeit sokan abban látják, hogy az általános iskolát végzett tanulók a szakiskolában három szakképző évfolyam elvégzését követően szakmai vizsgát tehetnek, szakképesítést szerezhetnek. Ha az általános iskolát sikeresen befejező tanuló nem évvesztes, akkor 14 éves korában beiratkozhat a szakiskola 9. szakképzési évfolyamára, és 17 éves korára szakképesítéshez juthat, szemben a korábbi gyakorlattal, amely szerint 4-5 évet kellett szakiskolába járniuk a fiataloknak, hogy szakmai vizsgát tehessenek. Az előrehozott szakképzés bevezetésekor (még 2006-2010 közötti kormányzati időszakban) ez a forma a négyéves szakképzés kiegészítéseként funkcionált volna. Ugyanakkor időközben a kormányváltással a rövidebb idejű és gyakorlatorientáltabb szakképzés vált a szakképzés fő áramává. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara a 1214/2010. (X. 12.) kormányhatározat alapján keret-megállapodást kötött a Magyar Köztársaság Kormányával, majd ezt követően a Nemzetgazdasági Minisztériummal, melynek eredményeként 125 szakképesítés szakmai, tartalmi szabályozását kapta meg.

Miután 2011. szeptember 1-től indítható az újrendszerű (kamarai) előrehozott (nyolc osztályra épülő) szakképzés, jól látható, hogy nagyon hamar eljutott a szakképzés a négyéves szakiskolai képzéstől az előrehozott szakképzési lehetőségen át a kamarai duális hároméves szakképzés általános bevezetéséig.² Ennek tükrében talán okafogyottnak is vélhetnénk egy olyan kutatást, amely a kérészéletű előrehozott szakképzés bevezetésének körülményeivel, fogadtatásával és az implementáció nehézségeivel foglalkozik. Ugyanakkor valószínűleg e köztes forma tanulságai nem tanulság nélküliek a most általánosan bevezetni kívánt hároméves szakmunkásképzés számára.

1.1. Minta, módszerek

Az összes olyan intézmény székhelyeire (465), amely a 2010/2011-es oktatásstatisztikai adatok alapján szakiskolai képzést folytat (kivéve A csak speciális szakiskola profilú intézményekET) 2012. január elején küldtük ki a felkérő levelet és azt az internetes linket, amelyen elérhető volt a körükben tervezett on-line kutatás kérdőíve. A válaszadási arány az intézményvezetők körében 30 százalékos volt, összesen 139 intézmény vezetője töltötte ki a kérdőívet. A régiók többségében sikerült biztosítani a szakiskolai profillal rendelkező intézmények alapsokaságának regionális megoszlásához közelítő töltési arányokat, bár a nyugat-dunántúli régió felülreprezentáltak számít: (lásd 1. táblázat).

1. táblázat

² Előfordul, hogy egyszerre fut az SZFP felzárkóztató osztálya vagy az EH és a hagyományos szakképzés és a duális kamarai képzés egy intézményben emlékeztetve kissé arra az állapotra, amikor a közoktatási intézményekben a NAT felmenő rendszerű bevezetésével akár négyféle tanterv is jelen volt az iskolákban.

Szakiskolai programot működtető intézmények országos megoszlása régióként, illetve töltési arányok (N, %)

	országos N	országos %	online N	online %
É-MO	65	14	14	10
É-ALF	84	18	25	18
D-ALF	56	12	15	11
D-DT	42	9	13	9
KP-DT	65	14	20	14
NY-DT	56	12	29	21
KP-MO	98	21	23	17
Total	465	100	139	100

Forrás: KIR-STAT és on-line adatbázis

Az on-line intézményi megkeresés mellett mintegy 30 szakképző iskolában felkerestünk mintegy 2000 tanulót (70%-a fiú), akik háromnegyede előrehozott, egynegyede hagyományos szakképzésben vett részt. A papír alapú kérdőíveket a tanulók az osztályban saját maguk töltötték ki. A minta úgy lett kialakítva, hogy a KIR-STAT alapján sorba raktuk az intézményeket az előrehozott szakképzésben tanulók számát tekintve és a legtöbb előrehozott tanulóval rendelkező intézményeket kerestük fel. Az intézményekben viszont törekedtünk a kontroll csoport biztosítására is, ezért a 9-10. évfolyamokon előrehozott szakképzésben tanulók mellett a hasonló szakmákban és évfolyamokon, de hagyományos szakképzésben tanulókat is megkérdeztük. Habár a törvény szerint minden olyan szakmában, ahol indítottak előrehozott szakképzést, hagyományos szakképzést is meg kellett hirdetni, de ezek feltöltése nehézséggel járt, így jóval kevesebb tanulót találtunk hagyományos szakképzésben ezekben az intézményekben, mint azt előre feltételeztük. A mintában a tanulók háromnegyede vesz részt előrehozott és egynegyede hagyományos szakképzésben. Bár a szakiskolák országos eloszlásához képest más arányokat kaptunk, de a tanulói létszámot tekintve a minta eloszlása hasonló az országoshoz (lásd 2. táblázat).

2. táblázat

A szakiskolák és tanulók eloszlása országosan

	Országos KIR				Tanulói felvétel			
	Szakisk N	Szakisk %	EH Tanulók N	EH Tanulók %	Tanuló N	Tanuló %	Int N	Int %
KP-MO	98	21	1757	22	492	25	6	21
KP-DT	64	14	1162	14	286	14	3	10
NY-DT	54	12	624	8	101	5	1	3
D-DT	44	9	1621	20	377	19	6	21
É-MO	64	14	995	12	247	12	5	17
É-ALF	85	18	1015	12	225	11	4	14
D-ALF	56	12	967	12	245	12	4	14
Total	465	100	8141	100	2004	100	29	100

Forrás: KIR-STAT és tanulói felvétel

Az előrehozott szakképzésről folytatott kutatás kvalitatív komponense tíz iskola személyes megkereséséből állt. A tíz intézmény kiválasztása a megrendelőtől kapott lista alapján történt, amely az előrehozott képzésbe beiskolázott tanulólétszám szerinti csökkenő sorrendben tartalmazta azokat az iskolákat, amelyek a 2010/2011-es tanévben indítottak ilyen programú osztályt.³ A lista első húsz eleme közül – figyelve arra, hogy lehetőleg az ország minél több részéről, sokféle iskolából legyen tapasztalatunk – választottunk tízet (lásd 3. táblázat).

3. táblázat

A kvalitatív kutatásba bevont intézmények területi megoszlása

Régió	Települések száma	Intézmények száma
Közép-Magyarország	1	1
Közép-Dunántúl	1	1
Nyugat-Dunántúl	1	1
Dél-Dunántúl	2 (2 megye)	3
Észak-Magyarország	1	1
Észak-Alföld	1	1
Dél-Alföld	2 (2 megye)	2

Mintánkba bekerült két alapítványi fenntartású iskola, egy állami (minisztériumi), négy települési önkormányzati, illetve három olyan intézmény is, amelyek korábban megyei fenntartásúak voltak, ám 2012. január elsején állami fenntartásba kerültek (előrehozott szakképzésre vonatkozó stratégiájuk kialakítását azonban még a megyei önkormányzatok befolyásolhatták). Minden intézményben a (hagyományos és előrehozott) szakiskolai képzés mellett más programokat is találhatunk, a legtipikusabb a szakközépiskolai képzés, de sok helyen van érettségire épülő szakképzés, és néhány helyen gimnázium, illetve általános iskola.

Az egyes helyszíneken az intézményvezetővel, illetve összetett intézmények esetében a szakiskolai képzésért felelős vezetővel készült interjú, valamint minimálisan két olyan pedagógussal, aki jelenleg előrehozott szakképzési program szerint haladó szakiskolai osztály osztályfőnöke. A minimál programon túl azonban sok helyszínen több interjúalany is akadt, előfordult olyan iskolalátogatás is, ahol szinte minden érintett bevonásával, tízen felüli létszámmal lehetett csoportos interjút, beszélgetést tartani, így az interjúalanyok száma meghaladta a negyvenet.

Főbb eredmények

2. Intézményi dilemmák

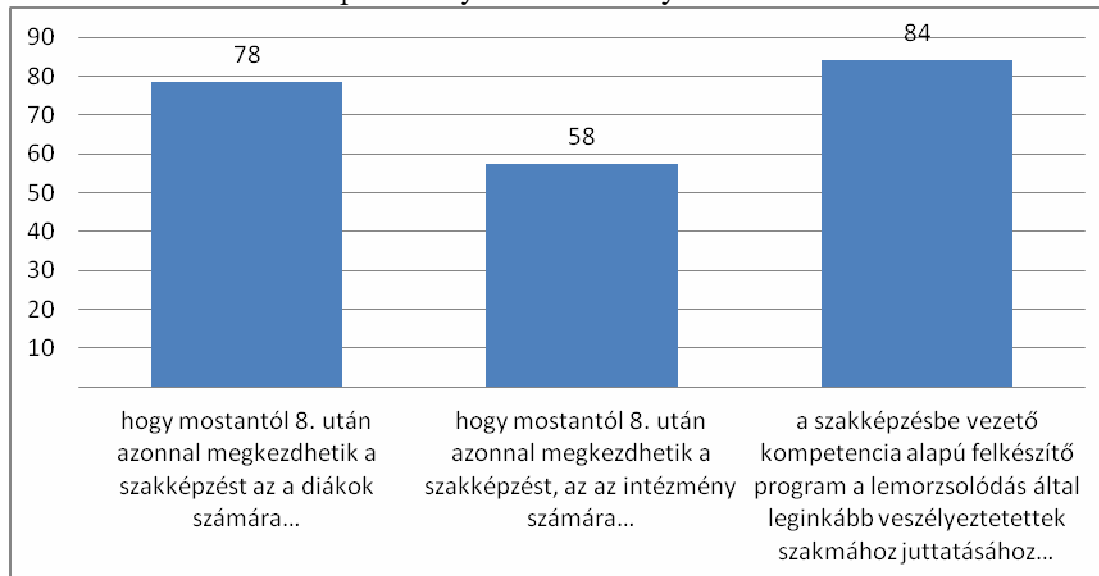
2.1. Oktatáspolitikai dilemmák

³ Itt jegyezzük meg, hogy a KIR-STAT adatai nem egyértelműek az előrehozott szakképzést illetően, így került olyan iskola is a kvalitatív kutatás mintájába, ahol éppenséggel nem volt olyan sok tanuló az előrehozott képzésben. Ez természetesen semmit nem von le a kvalitatív kutatás értékeiből, de rávilágít arra a problémára, hogy a KIR-STAT adatai nem egyértelműek és ezért nem mindig megbízhatók.

A három éves program bevezetését főleg a diákok szempontjából tartják inkább jónak az intézményvezetők, több mint háromnegyedük (78 %) nyilatkozott így (1. ábra).

1. ábra

Az előrehozott szakképzés előnyei az intézményvezetők szerint

Forrás: on-line intézményi adatbázis

Összességében a válaszadók csak valamivel több, mint negyede (28 %) gondolja úgy, hogy az elfogadott szakképzési törvényben leírt három éves szakiskolai képzés egy az EH képzéstől teljesen különböző, azzal csupán időtartamában hasonló képzés. A többiek szerint a törvényben elfogadott képzés lényegében az EH képzés általános bevezetését jelenti.⁴

Általánosságban elmondható, hogy a legtöbb iskola tudatosan készült már rá, sokan várták, abban a reményben, hogy visszatér az általuk sokkal hatékonyabbnak tartott régi, '89 előtti szakképzési rendszer. Érdekes volt megfigyelni, hogy miközben többen egyfajta nosztalgiával tekintenek a szocialista típusú szakképzésre.

„azért lobbizunk évek óta, hogy álljon vissza a 8+3 éves képzés, és legyen minél hamarabb gyakorlat”

Többek között azért is támogatják a hároméves szakképzést, mert azt látják benne visszaköszönni, hogy ma már nagyon más felkészültségű és motiváltságú diákok vannak a szakképzésben, ez is baj, nemcsak az, hogy *„nincs a kétkézi munkának becsülete”*. A két meglátás között azonban nincs átjárás, ilyen téren nem reflektálnak saját magukra.

Miközben az iskolák többsége pozitívan áll hozzá a szakképzési változásokhoz, azért bizonyos félelmek is előjöttek. Volt, aki úgy vélte, hogy túl fiatalok és éretlenek még a nyolcadikosok arra, hogy szakmát válasszanak. Volt, aki amiatt nem támogatja teljes mértékben az előrehozott vagy duális képzést, mert hiányolja az átjárhatóságot, és nagyobb veszélyét érzi a bolyongásnak, több szakmába való belekezdésnek, miközben a tanuló nem jut közelebb a szakképzettség megszerzéséhez. Szintén az előrehozott szakképzési rendszerhez

⁴ Ezzel a jelenséggel a terepen is találkoztunk. Az EH és a duális kamarai képzés (ahol bevezették) összemossódik és ezeket egyként kezelik.

kapcsolódó félelem, hogy kevesebb fiatal fog benn maradni a rendszerben érettségit adó képzésben, hiszen a 9., 10. évfolyamok nélkül még három évet kellene rátanulniuk pluszban, iskolarendszerű képzésben, ami sok esetben választásként jelenne meg számukra a munka és az iskola között. Nem kérdés, hogy ezeknek a gyerekeknek a munka lesz az elsődleges, mert otthonról sem tudják támogatni őket. Ugyanakkor megjelent olyan vélemény is, mely szerint éppen az előrehozott képzés visz közelebb az érettségihez, mert abban nemcsak az első két évben vannak jelen közismereti tananyagtartalmak, hanem a három év során végig elosztva, így kevésbé távolodnak el a tanulók ezektől a tárgyaktól.

A közismereti versus szakmai tárgyak vonatkozásában egy érdekes meglátással is találkoztunk, a 2010-ben bevezetett előrehozott képzésnek a közismereti, a 2011-ben elindított ún. duális képzésnek viszont a szakmai részét ítélték sokkal jobbnak, jobban kidolgozottnak és átgondoltabbnak. Ennek okát abban látták, hogy míg az első esetben a tanterv kidolgozását az oktatási minisztérium felügyelte, és nyilvánvalóan jobb rálátással bírt a közismereti részekre, addig a duális képzését a kamara tartotta kézben.⁵

2.2. Az előrehozott szakképzés bevezetésének motivációi

Az on-line intézményi adatok szerint az előrehozott szakképzés bevezetését leginkább a munka-erőpiaci igény, illetve az országos oktatáspolitikai ösztönzése motiválta legerősebb mértékben. Nagy arányban azzal is indokolták a bevezetést, hogy maguk is szakmailag jó megoldásnak tartják a 3 éves szakképzést. Ezt követte a szülői igény, valamint a fenntartói kérés.

Ugyanakkor az előrehozott szakképzés intézményi motivációit jelentősen árnyalják az interjúkból kihámozható információk. Az előrehozott szakképzés bevezetésének háromféle motivációja rajzolódik ki az interjúkból: az egyik egy intézményi elképzelés, mely szerint a gyakorlatorientáltabb, rövidebb képzés sokkal hatékonyabb forma az adott tanulói populáció képzésére. A másik mozgatórugó a bevezetésből fakadó nyomás volt. Egyrészt már két évvel ezelőtt is látható volt, hogy hosszú távon hároméves formára kell átállítani az egész rendszert, másrészt pedig az iskolák nem kockáztathatták, hogy ha ők nem, akkor egy másik települési, vagy megyei intézmény bevezeti az új formát, odavonzva ezzel a gyerekek nagyobb részét, miközben a gyerekszám egyre csökken.

„Az volt a nyomás, hogy nem lesz gyerekünk, tehát ha más iskola rajtunk kívül ezt felkínálja, és piacképes képzést teremt, akkor nekünk elfogy a gyerekünk.” (Dél-dunántúli régió).

Harmadikként kiemelhető, hogy a szakképzési normatíva magasabb a normálnál, így a 9., 10. alapozó évekkel szemben már a képzés legelejétől ez az összeg jár.

Érdeemes ugyanakkor megjegyezni, hogy az „első körös” EH-bevezetők között (összesen 45 intézmény) az intézmények kicsivel több, mint felében (53 %) a 2011/2012-es tanévre csökkent az EH szakmakinálát, valamivel több, mint harmaduk (38 %) növelte, tizedük (9 %) pedig azonos számú szakmában folytatott EH képzést. Bár 45 intézmény adatai alapján fenntartásokkal kell kezelnünk megállapításainkat, úgy tűnik, hogy összefüggés van az

⁵ Ennek köszönhetően öszvér megoldást alkalmaznak, a korábbi kidolgozottabb közismereti rész csökkentett verzióját a kamara által kidolgozott szakmai tartalommal.

intézmények kötelező beiskolázási státusza és a kínálatváltozás között. A kínálatcsökkenés nagyobb mértékben (76 %) volt jelen a nem kötelező beiskolázású intézmények körében, mint a kötelező beiskolázásúak között (45 %).

2.3. Implementációs nehézségek

A képzés előkészítése policy oldalon nem volt tökéletes, amint ez interjútapasztalatainkból is leszűrhető. Az EH szakképzés bevezetését lehetővé tevő rendelkezés 2009 szeptembere végén jelent meg, ez azonban a 2010-es bevezetés látszólagos távolisága ellenére is nagy gondokat okozott az iskoláknak, akiknek már 2009 októberéig le kellett adniuk a 2010-ben indítandó képzések és osztályok listáját. Akik ezt a rendelet megjelenése előtt megtették, bajban voltak, mert külön engedéllyel, visszamenőleg kellett képzési kódokat módosítaniuk a KIR rendszerén belül. Ahol pedig továbbtanulási tájékoztató könyveket adnak ki az általános iskolások részére, szintén sokszor a nyomdába kerülés után derült ki, hogy a városban, megyében stb. több intézmény is élne az EH képzés bevezetésének lehetőségével. Az intézmények adminisztratív- és munkaszervezési ciklusához nem igazított oktatáspolitikai rendelkezéseknek tehát a bevezetés mellett döntő intézményeken túlmutatóan is vannak kellemetlen következményei.

Mind az iskolák igazgatói, mind a pedagógusai fontosnak tartanák, hogy konkrét módszertani segítséget, és/vagy egyéni mentorálást kaphassanak az előrehozott szakképzés tananyagának tanításában, s azt sem tartják megfelelőnek, hogy az eddig megjelent segédanyagok csak a tanév eleje előtt pár nappal váltak hozzáférhetővé. A 2011-ben kialakított kerettanterv csak augusztus legvégére készült el és vált elérhetővé.

„ezzel szeptember 1-én indulni, művészet”... „tehát, ha valahol vannak rugalmas, alkalmazkodó tanárok, akkor azok mi vagyunk...” (Közép-dunántúli régió, igazgató-helyettes)

3. Módszertani fejlesztések, pedagógiai problémák

A pedagógusok – mind a közismereti, mind a szakmai tárgyakat oktatók – a tanulók magatartásával kapcsolatos tanórai gondokról, és alapkészségbeli hiányosságokról számolnak be elsősorban, a tanítási tapasztalataikat firtató kérdésekre. A pedagógus interjúk elemzéséből azonban egyértelműen kirajzolódik, hogy a legtöbb megkérdezett pedagógus nem rendelkezik konkrét gyakorlati elképzeléssel arról, hogy miként tudná hatékonyan és eredményesen kezelni ezt a tanulói problémát. A megkérdezettek döntő hányada, a problémakezelés saját bevett eszközeként a hagyományos, frontális tanítás egy-egy elemének a túlhangsúlyozását jelöli meg, azaz vagy hosszasan, diktálva vázlatot írat a tanulók füzetébe, vagy az aktuális tananyag egyszerűsített kivonatát egymásután többször, tagolva, lassan elmondja.

A szakoktatók fegyelmezési problémákról számolnak be, véleményük szerint, annál nehezebb lekötni a tanulókat gyakorlati feladatokkal, minél fiatalabbak. A 14-15 éves tanulók még nem érzik a gyakorlati feladatok veszélyeit, nem tudják még felelősen használni a rájuk bízott, sokszor veszélyes eszközöket. A legtöbb pedagógus annak ellenére számol be állandó tanórai gondokról, konfliktusokról, hogy az elmúlt három évben, saját elmondásuk szerint, több pedagógiai-módszertani továbbképzésen is részt vettek.

Több intézmény a tanulók iskolai eredményességének növelésére – az SZFP I vagy II-es programból megőrizve – felkínálja az ún. Tanulás tanítása, vagy Tanulásmódszertan tárgyat tanulóinak. Ezt a tantárgyat a legtöbbször olyan, közismereti tárgyat oktató pedagógus viszi, akinek az előrehozott szakképzés bevezetése miatt radikálisan csökkent volna az óraszám. Így az igazgatók szerint, két szerepet is betölt ez a tárgy: egyrészt segíti a tanulókat, másrészt pedig az iskolában tudja tartani az egyébként az elbocsátás veszélyébe kerülő tanárokat. A Tanulásmódszertan tárgy hatékonyságával kapcsolatban azonban megoszlanak a tanári vélemények, többen jónak tartják ez, míg mások kidobott időnek, a tanulók felesleges terhelésének érzik.

3.1 Osztályfőnökök

Az előrehozott szakképzési osztályok élére kijelölt, megkérdezett osztályfőnökök többsége nem rendelkezett konkrét vezetői információkkal arról, hogy miért éppen őket bízták meg ezeknek az új osztályoknak az irányításával, viszont a megbízással kapcsolatos attitűdjük alapján, két szélsőséges álláspontot képviselő csoportba sorolhatók. Voltak akik, a személyük iránti egyfajta intézményvezetői bizalomként értelmezték osztályfőnöki kinevezésüket, míg mások épp a tanári munkájukkal kapcsolatos bújtatott kritikának vették ezt a pozíciót.

Az előrehozott szakképzés bevezetése a legtöbb osztályfőnök szerint, újszerű többletterheteket ró rájuk. A többletfeladatok főként nem tartalmi vonatkozásúak, hanem adminisztratív jellegűek. Egyrészt eleve gondot okoz, hogy az osztályfőnökök nem napi, sőt sokszor nem is heti rendszerességgel találkoznak tanulóikkal. Ez nemcsak nevelési szempontból problémás, hanem adminisztratív szempontból is, hiszen – az állami ösztöndíj folyósításához – naprakészen regisztrálni kell a tanulói hiányzásokat, a mulasztott órák számát.

Az igazolatlan hiányzások – magukon a regisztrációjukon túl - azért is növelik nagymértékben a tanári adminisztrációs munkaterhet, mert a tanköteles korú, de az iskolai foglalkozásokon meg nem jelenő tanulók iskolakerülésének hivatalos értesítési kötelezettsége és annak dokumentációja nagyon szerteágazó. Az igazolatlan mulasztásokat felhalmozó tanulók szüleinek értesítése, valamint a megfelelő hatóságok tájékoztatása asszisztensek segítségével nélkül, mind az osztályfőnökre hárul.

Az osztályfőnöki munka tartalmi elemeit végiggondolva – az osztályfőnöki óra maradék részének a hallgatókat érintő témák feldolgozásán túl – egy fő dolgot említenek meg az interjúalanyok. Azt, hogy az előrehozott szakképzésben a tevékenységük egyfajta személyes mentori feladatként értelmezhető. Ez a fajta tevékenység annyiban tér el a hagyományos szakiskolai osztályfőnöki feladatoktól, hogy az előrehozott osztályok a legtöbb esetben vegyes korcsoportúak, azaz 14 évestől akár 21-22 évesek képviselői is jelen vannak egy-egy tanulócsoportban. A tanköteles korú és az iskolapadba önként visszaült fiatalok tanulási motivációja és élethelyzete között akkora a szakadék, ami osztályfőnöki órai keretekben áthidalhatatlan. Így több interjúalany véleménye szerint, az osztályfőnök feladata ebben az esetben az, hogy egyénre szabott segítségnyújtással támogassa a tanulóknak a képzésben maradását, egyengesse tanulói pályáját.

3.2. A szülővel való kapcsolat

A kvalitatív kutatás helyszíneinül szolgáló iskolák - kapcsolattartási stratégiájuk tekintetében - két nagy csoportba sorolhatók: az első csoportot azok az intézmények alkotják, amelyekben mind az igazgató, mind a pedagógusok elmondása szerint, a szülővel való kapcsolatfelvétel írásos dokumentumok, hivatalos levelek, értesítők – akár többszöri - kiküldésén keresztül történik, pontosan ebben merül ki. Ezekben az iskolákban az osztályfőnökök nem kezdeményeznek személyesen kapcsolatfelvételt, a szülők személyes felkeresése nem szokás, családlátogatás nincs, esetleg az intézményben dolgozó ifjúságvédelmi/családvédelmi felelős próbálja meg telefonon elérni a szülőket. A második intézmény-csoportba azok az iskolák sorolhatók, amelyekben a pedagógusok illetve a különféle felelősök a szülői kapcsolatfelvétel aktív kezdeményezői. Ez az intézményi gyakorlat nagy munkaterhet ró az osztályfőnökökre, hiszen a gyakori telefonálás, személyes kapcsolatfelvétel, családlátogatás, fogadóórák és szülői értekezletek tartása, időigényes feladat.

A megkérdezett osztályfőnökök mindannyian nehezményezik, hogy a meghirdetett szülői értekezletekre a szülőknek mindössze töredéke látogat el, már sikerként könyvelhető el, ha az osztály tanulói 30 százalékának megjelennek a szülei.

4. Az előrehozott szakképzés tanulói választásának motivációi

Az előrehozott szakképzés választásának tanulói motivációi közt a tanulói adatbázis adatai alapján – alátámasztva a rövidebb és gyakorlatorientáltabb szakképzés előnyeit esetelő intézményi véleményeket - elsősorban arányban szerepel a rövidebb képzési idő, valamint második említésként az, hogy kilencedikben is van már gyakorlat (lásd 4. táblázat). A fiúk és lányok közt szignifikáns különbség van, a fiúkat sokkal inkább motiválja a rövidebb képzési idő és az elhelyezkedési lehetőség, a lányoknál nagyobb arányban jelenik meg az az érv, hogy ezt a képzést könnyen el tudják végezni. A tízedikesek körében inkább a kevés közismereti tárgy, a kilencedikesek körében pedig a könnyebb elvégzés tűnik motiválónak.

4. táblázat

Az előrehozott szakképzés választásának motivációi (több említés lehetséges)

Miért választottad az előrehozott szakképzést	Első említés	Második említés
Mert rövidebb idő alatt szerzem meg a szakmunkás bizonyítványt	935	0
Mert ezt könnyebb elvégezni	122	110
Mert itt kevesebb az elmélet és a közismeret	45	90
Mert itt már kilencedikben gyakorlat is van	102	290
Mert csak ilyen formában lehetett a szakmámat tanulni	35	41
Ezzel könnyebben el tudok helyezkedni	30	119
Mert csak ide vettek fel	45	49
Egyéb	12	7
Nem tudja	1	0
Összesen	1327	706

Forrás: tanulói adatbázis

Az ösztöndíj kevésbé jelent motivációt és igencsak terület-specifikus. Állami ösztöndíj csak az adott régióban megjelölt hiányszakmák esetében jár, 10 és 30 ezer forint között. Az

interjúkból úgy tűnik, hogy azokat a gyerekeket lehet vele motiválni, akik eleve elkötelezettebbek. Azok, akik kényszerpályaként élik meg az adott szakon való részvételüket és csak muszájból vannak ott, nem lesznek lelkesebbek az ösztöndíjtól sem, inkább feketemunkát vállalnak és kimaradnak, lemorzsolódnak.

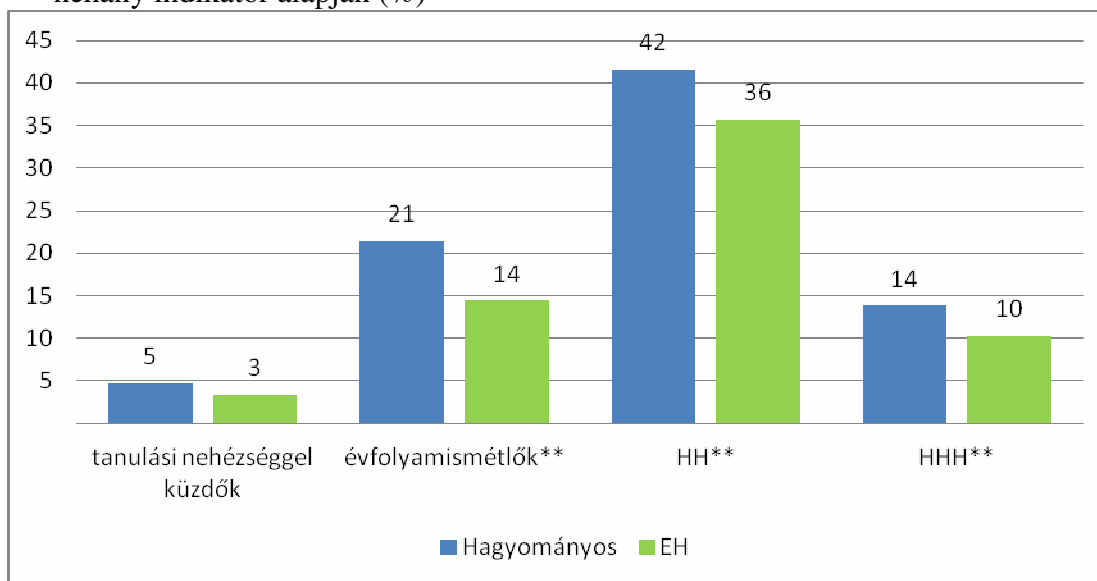
5. A tanulói összetételben tapasztalható különbségek

5.1. Előrehozott és hagyományos képzés

Az oktatásstatisztika eredményei azt mutatják, hogy az évismétlők, HH, illetve HH arányok tekintetében szignifikáns különbségek mutatkoznak a 9. évfolyamos EH, illetve hagyományos képzésre járó diákok között. Az előzetes várakozásokkal ellentétben az előrehozott szakképzésben tanuló diákok statisztikái mindhárom tekintetben jobbak, mint a hagyományos képzésre járó tanulóké! (lásd 2. ábra)

2. ábra

Az 2010-ben EH és hagyományos képzést kezdő 9. évfolyamos tanulók összehasonlítása néhány indikátor alapján (%)

Forrás: KIR-STAT 2010/2011 – Gáti Annamária számítása

Érdekes, hogy miközben a kutatás hipotézise az volt, hogy az előrehozott szakképzés a szelekciós mechanizmus részeként inkább a hátrányos helyzetű tanulók gyűjtőhelye lesz, addig a hivatalos oktatásstatisztika éppen hogy az előrehozott képzésben résztvevőket mutatja ki kevésbé hátrányos helyzetűnek és kevésbé bolyongónak. Az intézményvezetők véleménye sem esik egybe a kutatói előfeltevésekkel: mind az on-line, mind a kvalitatív felvétel során azt nyilatkozták, hogy nincs különbség a két típusú szakképzésben tanuló diákok szociális háttéré között, mert zömében mindenhova hátrányos helyzetű tanuló jár.

Az on-line kérdőívre választ adó intézményvezetők többségének értékelései alapján az EH és a hagyományos képzésben tanulók szociális háttérüket, felkészültségüket és motiváltságukat tekintve általában hasonlóak, az egyes dimenziókban a válaszadók 66, 47, illetve 51 százaléka nyilatkozott így. A válaszadók közel harmada szociális háttérrel, illetve motiváltságot tekintve

„rosszabbnak” ítélte az EH képzésben tanuló diákokat, a diákok felkészültségét tekintve viszont ugyanannyian mondták azt, hogy az EH-s diákok felkészültsége rosszabb, mint a hagyományos képzésbe jelentkezőké, mint ahányan azt, hogy ugyanolyan (lásd 5. táblázat). Összességében tehát leginkább a felkészültséget tekintve mondták a legmagasabb arányban azt a válaszadók, hogy az EH tanulók „rosszabbak”, mint a hagyományos képzésre járók.

5. táblázat

A hagyományos és EH képzésre járó diákok összehasonlítása szociális háttér, felkészültség és motiváltság szempontjából (N, %)

	a hagyományos képzésbe járókhoz képest az előrehozott képzésben résztvevő diákok...					
	szociális háttere		felkészültsége		motiváltsága	
	N	%	N	%	N	%
rosszabb	24	32	36	47	23	30
ugyanolyan	50	66	36	47	39	51
jobb	1	1	3	4	13	17
nem válaszolt	1	1	1	1	1	1
Total	76 (100%)					

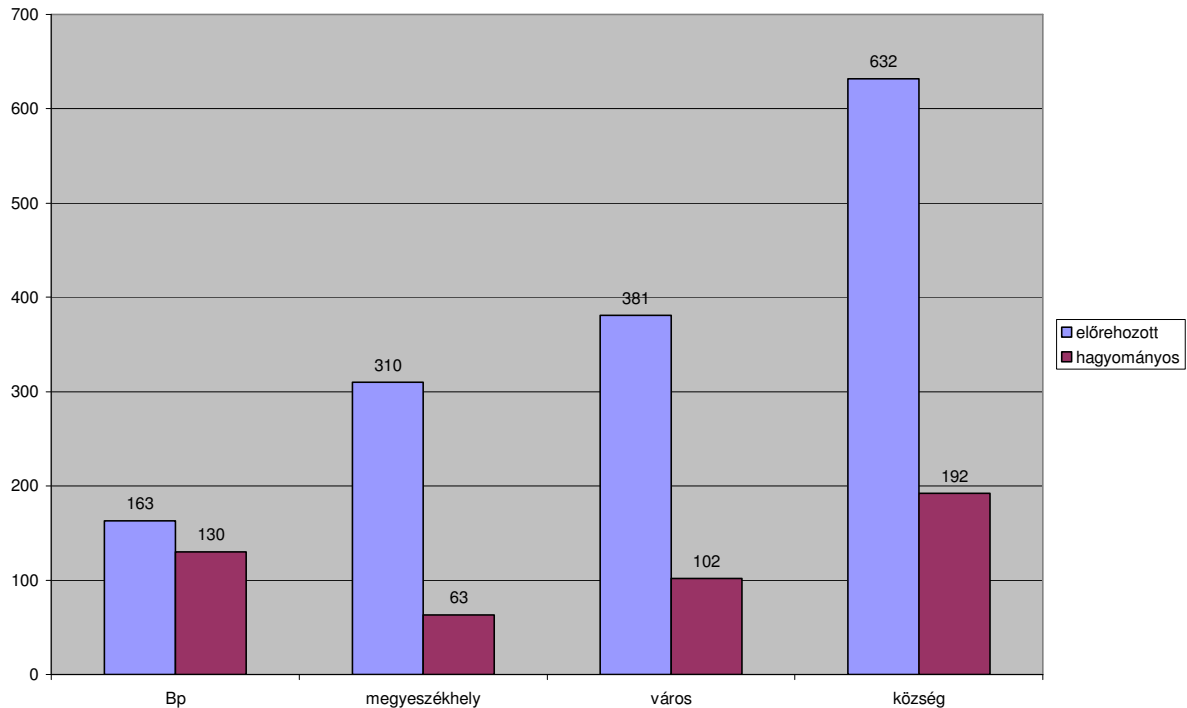
Forrás: on-line adatbázis

A kvalitatív felmérés hasonló eredményeket hozott. Az intézményvezetők és pedagógusok szinte egybecsengő véleménye, hogy nem a szociális háttér és nemzetiség/etnikai hovatartozás, hanem a felkészültség és a motiváció területén vannak nagy különbségek az előrehozott és a hagyományos képzésben részt vevők közt. Az előrehozott osztályokban több olyan gyerek van, akiknek kudarcélményük volt, aki pályát akart változtatni, évfolyamot ismételt. Jellemzőbb a túlkorosság is, nagy a tanulók életkora közötti szórás.

A tanulói felvétel adatai is hasonló tendenciát mutatnak. Míg sem hátrányos helyzet és nemzetiségi hovatartozás szerint nem találtunk szignifikáns különbséget a kétféle szakképzésben tanuló diákok között, addig a gyengébb tanulmányi eredmény valamint a kisebb településen lévő lakóhely az előrehozott szakképzésben tanulóakra jellemző inkább (lásd 3. ábra). Úgy tűnik, hogy az EH a gyengébben tanuló községi tanulók számára nyújt valós alternatívát.

3. ábra

A tanulók megoszlása a két típusú szakképzésben a lakóhely szerint

Forrás: tanulói adatbázis

Az általános iskolában szerzett utolsó év eredményeit illetően az előrehozott szakképzésben tanulók két tizeddel alacsonyabb átlagról számoltak be átlagosan. A szakképzésben tanulók átlagosan 3,22-es átlagot értek el, az előrehozott szakképzésben tanulók ennél alacsonyabbat (3,18), a hagyományosban tanulók magasabbat (3,34). Ugyanakkor ez az összefüggés eltűnik, amennyiben csak a második évfolyamon tanulókat vetjük össze. Jól láthatóan az előrehozott szakképzésből lemorzsolódnak, vagy ismételnék a gyengébb tanulók.

Az általános iskolai és a most várható eredmények arról tanúskodnak, hogy minden évfolyamon és képzési típusban romlottak a tanulmányi eredmények az általános iskolához képest. Az is látható, hogy a hagyományos képzésben tanulók jobb általános iskolai eredményről számoltak be, mint az előrehozott képzésben lévők. Vagyis van bizonyos képesség szerinti szelekció a kétféle típusú képzés között. Érdekes viszont, hogy a tízedik évfolyamon a hagyományos szakképzésben tanulók nagyobb romlást mutatnak, így a tízedik évfolyamon már nem tapasztalható jelentős különbség a kétféle típusú képzésben részt vevő között. Kérdés, hogy ez annak tudható be, hogy az előrehozott szakképzésben tanulók közt a nagyobb fokú lemorzsolódás következtében csökkent a teljesítményromlás, vagy a hagyományos szakképzésben tanulók butultak hozzá az előrehozott szakképzésben tanulókhöz. Egyik megoldás sem arról tanúskodik, hogy a szakképzés komoly hozzáadott értéket termelne.⁶

Ugyanakkor a tanulói adatok szerint van egyéb különbség is: az előrehozott szakképzésben tanulók nagyobb családokban élnek és az anyák iskolai végzettsége alacsonyabb, mint a

⁶ Erről tanúskodnak még az Országos kompetenciamérés adatai is, ahol a tanulókat összekötő tanulói azonosító révén már lehetőség van valódi hozzáadott érték vizsgálatra is. Az első eredmények azt mutatják, hogy a szakképzésben tanulók esetében semmilyen fejlődés nem következik be a nyolcadik és a tízedik évfolyam között!

hagyományos szakképzésben tanuló társaiké. Az előrehozott szakképzésben részt vevők – vélhetően a gyengébb tanulmányi eredményességnek betudhatóan - szignifikánsan többször ismételték az általános iskolában, mint a hagyományos szakképzésben részt vevők.

A szakma megszerzése utáni jövőképet illetően is vannak eltérések. A tanulók egynegyede érettségig szeretne szerezni a szakma megszerzése után, egy további 12% pedig rögtön új szakmát tanulna. 43 százalék szeretne elhelyezkedni és mintegy öt százalék gondolkodik önálló vállalkozás elindításában. Beszédesebb, hogy 13 százalékuk egyáltalán nem tudja még, mihez fog kezdeni.

Az előrehozott és a hagyományos szakképzésben tanulók közt a kilencedik évfolyamon találunk szignifikáns különbséget a stratégiáikat illetően ($p=0,006$), a hagyományos képzésben tanulók inkább érettségiznének, miután egyaránt jobban is tanulnak és a szakmával is elégedettek, az előrehozott szakképzésben tanulók pedig gyengén tanulnak ugyan, de szeretik a szakmát és el szeretnének helyezkedni (lásd 6 táblázat). Ez alapján úgy tűnik, hogy jól választja szét a kétféle képzés a speciális célcsoportot. Kérdés, hogy amennyiben létezik a hagyományos szakképzésben tanulók jó tanuló, szakmát szerető és továbbtanulni vágyók csoportja, őket vajon mennyire fogja kielégíteni a kamarai duális szakképzés?

6. táblázat

A különböző stratégiával rendelkező tanulói csoportok (klaszter) aránya képzési típusonként (%)

Tipikus tanulói csoportok (%)	Előrehozott	Hagyományos	Összesen
Jól tanul, a szakmát szereti, érettségizni szeretne	24,31	35,48	25,61
Gyenge tanuló, bizonytalan	9,13	4,03	8,54
Közepes tanuló, szakmát kevésbé szereti, új szakmát tanulna	11,04	7,26	10,60
Nem tanul jól, de a szakmát szereti, dolgozni fog	46,92	39,52	46,06
Szakmával közepesen elégedett, jó tanuló, egyéb, bizonytalan	8,60	13,71	9,19
Összesen	100,00	100,00	100,00

Forrás: tanulói adatbázis, $p=0,006$

A tanulók fele (!) külföldön szeretne dolgozni felnőtt korában, egynegyedének mindegy hol, csak legyen munkája, egynegyede ott, ahol most is lakik, 15 % egy nagyvárosban, 7% Budapesten. A kétféle szakképzés között a külföld esetén igen szignifikáns eltérést találtunk: a hagyományos képzésben tanulók 57%-a, az előrehozott képzésben tanulók 47%-a szeretne külföldön dolgozni (évfolyamtól függetlenül, $p=0,000$).

5.2. A „letisztulás” és lehűlés a 9. és 10. évfolyam között

Nagyobb különbséget tapasztaltunk a tanulói összetételben a kilencedik és a tízedik évfolyam között, mint az előrehozott és a hagyományos szakképzés között. Minden egyes interjúhelyszín közös tapasztalata, hogy a legproblémásabb évfolyam a kilencedik. Ez az évfolyam egyfajta „gyűjtőévfolyamként” működik. A meginterjúvott pedagógusok szóhasználatában, intézménytől függetlenül, a 9. évvége gyakran a „vízváltó” kifejezéssel kerül leírásra. Többen – iskolájuk földrajzi elhelyezkedésétől függetlenül - a 9. évfolyam második félévének a végét a „letisztulás” időszakaként élik meg.

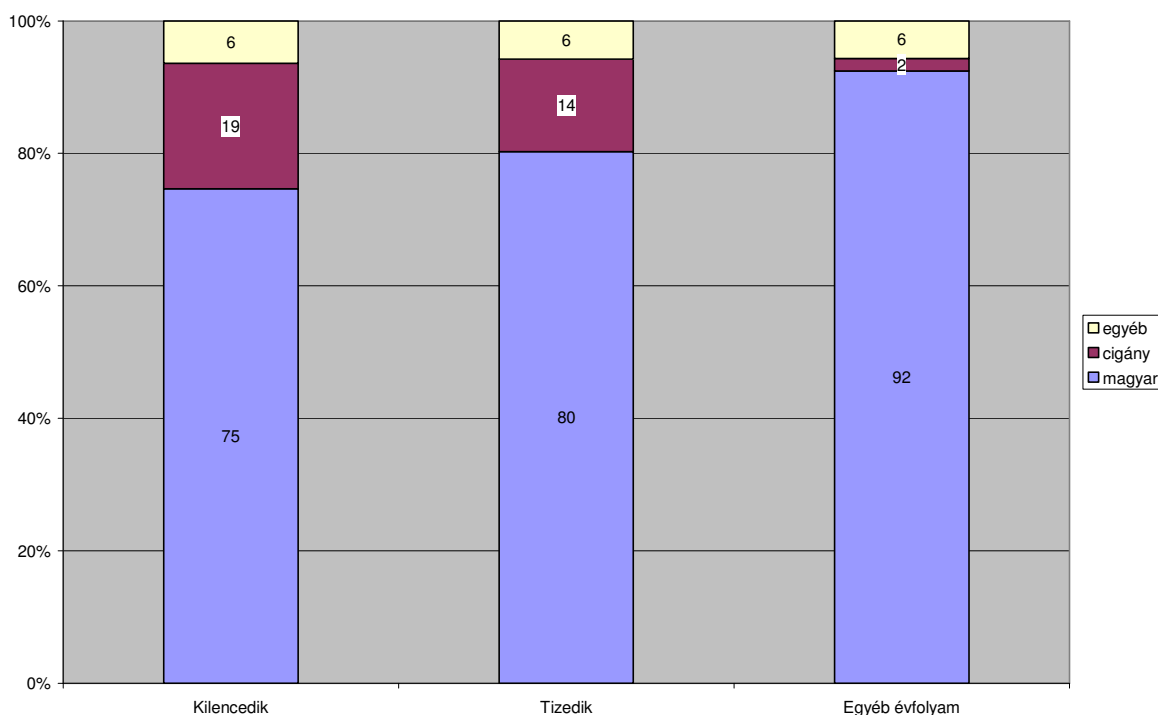
A 9. évfolyam mint tisztulási folyamat és a második év többnyire jelentősen lecsökkent osztálylétszámai megjelennek a képzésben.

„...azok maradtak, első körben ezt látom, hogy azok maradtak, akik ténylegesen csinálni akarják. Ez nagyon jó hír nekünk”. (Dél-dunántúli régió, osztályfőnök)

Ezt a fajta „letisztulási folyamatot” mutatják az on-line intézményvezetői válaszok is. A 9. évfolyamon az átlagos osztálylétszám 27 fő, tízedikben viszont 20. Érdekes azonban megfigyelni, hogy az osztálylétszámok maximális értéke mindkét esetben 40 fő fölötti. A magas osztálylétszámok tükrében fontosnak tekinthető az interjútapasztalatokban is megjelenő osztályfőnöki vélemény, miszerint ez nemcsak nagy adminisztrációs terhet jelent, de nevelési szempontból is nagy próba elé állítja a pedagógusokat.

Míg a kétféle típusú szakképzés tanulói körében nem találtunk szignifikáns eltérést a nemzetiségi hovatartozást illetően, ez az összefüggés annál erősebb az évfolyamok között. A magasabb évfolyamokon alacsonyabb a cigány szülők gyerekeinek aránya, mint a kilencedik évfolyamon. Ez arra utal, hogy a lemorzsolódást tekintve jóval inkább érintettek a cigány családokban élő tanulók (lásd 4. ábra).⁷

4. ábra
A szülők nemzetisége a tanulók évfolyama szerint

Forrás: tanulói adatbázis

Feltűnő, hogy a hagyományos képzésben tanulók esetében a kilencedik és a tízedik évfolyam közt nagyarányú elégedettségromlás tapasztalható. Miután a kérdések elsősorban az iskola szakmára való felkészítésével és a szakmai gyakorlattal kapcsolatos, talán feltételezhető, hogy a hagyományos kilencedikesek miután csak elméleti képzésben és orientációban vesznek

⁷ Másik alternatív, vagy kiegészítő magyarázat lehet, amit viszont az adatokon nem tudunk ellenőrizni, hogy a kilencedikesek közt nagyobb arányban jelentek meg roma tanulók. A kvalitatív felvétel során lefolytatott beszélgetésekben többször is előjött, hogy jóval nagyobb arányban jelennek meg a roma tanulók az érintett iskolákban, mint korábban.

részt, a gyakorlattal igazán csak a tízedik évfolyamon szembesülnek és úgy tűnik ez kissé csillapítja lelkesedésüket ezen a területen. A szakmaszeretet terén is hasonló lehülés tapasztalható a hagyományos képzés első és második évfolyama közt.

A kilencedik és tízedik évfolyam közötti lehülés viszont az iskolával kapcsolatosan egyaránt jellemző az előrehozott és a hagyományos szakképzésben. Az előrehozott képzésben 10%-kal, a hagyományos képzésben 20%-kal kevesebb azok aránya a tízedik évfolyamon a kilencedikhez képest, akik szerint az iskola nagyon jól felkészít a szakmára

6. Bolyongás és lemorzsolódás

Az on-line felvételen bár a válaszadók 65 százaléka (90 intézmény) szerint a tanköteles kor csökkentése inkább helyes döntés volt, mégis 69 százalék (96 intézmény) szerint növelni fogja a lemorzsolódók arányát.

6.2. Kompetenciák hiánya és a HÍD program

A megkérdezettek többsége egyetértett abban, hogy aki sikeresen zárta a kilencedik évfolyamot és a jelenlegi tanévben tízedikes, annak jó esélye van arra, hogy a képzettséget megszerezze. Ez azonban érzésük szerint csak nagyjából fele a beiratkozott diákoknak, amit a kérdőíves adatfelvétel is alátámaszt. Nagyon erősen jelent meg az interjúkban az a vélemény, mely szerint a tanulók esetében a szakmai képesítés megszerzésének esélyét a leginkább az gátolja, hogy nagyon alacsony szintűek az alapkészségeik, és a szakiskola kezdetén írni-olvasni tanítják a tanulókat, valamint a szorzótáblára. A Híd-programot ebben a tekintetben nem mindenhol tekintik megfelelő megoldásnak, sőt éppen azt a veszélyt látják benne, hogy felmenti az általános iskolát az alól, hogy valóban megtanítsa a gyerekeket írni-olvasni.

„Nagyon-nagyon gyengék a gyerekek és tényleg nem tudnak írni, olvasni, számolni, és hogyha ott van a 8 év, akkor nehogy azt mondják, hogy nem gond, majd a Híd programban egy év alatt megtanítjuk, és akkor mehet szakképző évfolyamra.” (dél-dunántúli vezető)

A lemorzsolódás kapcsán mindannyiszor előjött az, hogy az általános iskolának sokkal nagyobb felelőssége van a diákok felkészítésében és hogy a szakiskolában már nem kompenzálhatók azok a kompetencia- és ismerethiányok, amelyek az általános iskolában bebetonozódnak. Bár sokszor találkoztunk szimpátiával a HÍD programok kapcsán és az online kérdés eredményeként azt találtuk, hogy a válaszadók 56 százaléka a HÍD programra irányítaná a gyenge tanulmányi eredményű tanulókat, az interjúalanyok többnyire szkeptikusak a program hatékonyságával kapcsolatban, éppen a késői beavatkozás miatt.

6.3. Motivátlanság

Többször felmerült a beszélgetések során, hogy a rögtön kilencedik évfolyamon megjelenő szakmai gyakorlatnak van szerepe a diákok megtartásában. Itt ugyanis sikerélmények érhetik azt a diákot is, aki az elméleti képzésben csupa kudarccal találkozott eddig is, és valószínűleg

ezután is. A sikerélmény pedig segítheti abban, hogy kitartson, ne hagyja abba az iskolát, így végső soron javíthatja az esélyét annak, hogy megszerezze a szakmai képesítést.

„Ezek a gyerekek nem elméleti zsenik szeretnének lenni, hanem a két kezüket használni. Emellett az, hogy sikerélményt szereznek pedagógiailag nagyon fontos. Egyik legfontosabb tapasztalat az elmúlt másfél évben, hogy igenis lehetnek sikeresek valamiben.” (budapesti vezető)

Másrésről viszont azoknak a diákoknak, akik az előrehozott képzésben tanulnak, különösen nagy kihívás, hogy jóval magasabb a heti óraszámuk, mint a hagyományos képzésben. És nem biztos, hogy ezt a terhelést a sok gyakorlat ellensúlyozza.

A lemorzsolódást tekintve az interjúalanyok egy része nem azt tekinti problémának, hogy idő előtt eltűnik a tanuló a rendszerből, hanem inkább azt, hogy valódi motiváció híján szakmáról szakmára bolyong a rendszerben. A tanulói adatbázis alapján azt mondhatjuk, hogy a tanulók 10 százaléka váltott szakmát és mintegy 14 százalék nem váltott, de szerette volna (ez a lányokra jellemzőbb). Ugyanakkor sem évfolyam, sem szakképzés típusa szerint nem található különbség. Az általános iskolai sikereknek sincs ehhez köze, de a szakma tudatos választásának és szeretetének igen. Akik nem szeretik a szakmájukat, azok 12 százaléka váltott, míg azok közt, akik szeretik 9 százalék váltott szakmát ($p:0,000$). A szakmát nem tudatosan választók 16 százaléka, míg a tudatosan választóknak csak 7 százaléka váltott időközben ($p: 0,000$). Az indokok közt egyharmad azzal indokolta a szakmaváltást, hogy eleve rossz szakmát választott, egynegyedük azt válaszolta, hogy megtalálta a neki való szakmát, másik egynegyed azért váltott, mert nem szerette a tanárait (szignifikánsan jellemző ez a budapestiekre), 8 százalék pedig a szülők kívánságára tette ezt.

Az osztályfőnökök egybehangzó véleménye szerint, az általános iskolákat nagy felelősség terheli a pályaeorientáció vonatkozásában. Véleményük szerint, a szakképzésbe irányított gyerekek jelentős többsége nem számíthat szülői útmutatásra a pályaválasztásban, tehát az iskoláknak fokozottan támogatniuk kellene ezeket a tanulókat. Ezt a plusz odafigyelést és átgondolt tanulói útvonalra „állítást” nem tapasztalják a szakiskolák. Egy igazgató szerint, konkrét pályaeorientációs stratégiával kellene rendelkezniük az általános iskoláknak.

Az aktív pályaválasztási tanácsadásra azért is lenne szükség, mert – az osztályfőnökök állítása szerint - általános jelenség, hogy a kilencedikbe érkező diákokban nincs elég tudatosság, nem érzékelik, hogy a három év milyen rövid idő egy szakma elsajátítására. Több válaszadó úgy gondolja, ha ezt megértenék a tanulók, akkor nyilván nem hiányoznának annyit.

„Az előrehozottak nagyon kicsik, nagyon éretlenek még. Más a felelősségtudatuk, sokat panaszkodnak rájuk, hogy késve érkeznek. Nincsenek még közel a munkavállaláshoz. Egy 18 felé közeledő már felfogja, hogy a munkahely egy komoly dolog.” (osztályfőnök, Debrecen)

7. Tanulói tipológia

A tanulói adatok alapján úgy tűnik két dimenzió mentén szóródnak a tanulók, a tanulmányi eredményesség és a szakmaszeretet, szakma iránti elkötelezettség terén. Vannak, akik jól tanulnak és szeretik a szakmát (jellemzően a hagyományos képzésben lévők), vannak, akik

egyik területen sem jeleskednek (itt felülreprezentáltak a roma tanulók) és vannak, akik bár nem tanulnak fényesen, de szeretik a szakmájukat (ez az előrehozott szakképzésre jellemző), míg vannak akik jól tanulnak, de nem elégedettek a szakmaválasztással (tipikusan lányok). A szakma megszerzése utáni stratégiát illetően, akik kevésbé szerették meg a szakmát vagy nem elégedettek a szakmai gyakorlattal és felkészítéssel, azok körében magasabb a bizonytalanok aránya és azoké, akik új szakmát tanulnának. Aki viszont szereti a szakmát és elégedett is ezzel, azok dolgoznának és ami érdekes, érettségire is készülnének. Jól láthatóan a jó tanuló, szakmával elégedettek tartoznak ebbe a körbe, míg a jó tanulók, de a szakmával elégedetlenek közt találjuk a vállalkozni hajlandóbbakat, vagy egyéb stratégiát követőket. A gyengébben tanulók és a szakmával sem túl elégedettek azok, akik bizonytalanok a jövőjüket illetően.

A szakmaszeretet, tanulmányi eredmény és szakmaszerzés utáni stratégia alapján öt csoportba soroltuk a populációt. Túlnyomó részére (44%) jellemző, hogy bár nem tanul jól, de a szakmáját szereti és dolgozni szeretne. Egyötödükre jellemző, hogy jól is tanul, a szakmát is szereti és érettségizni szeretne. A bizonytalanok három csoportra oszlanak. Egy részük gyengén tanul, a szakmáról sincs kiforrott elképzelése, ők nem tudják mihez fogjanak és talán jobb híján merül fel körükben a vállalkozás gondolata is. A másik bizonytalan csoport közepesen tanul, a szakmával nem elégedett, ők új szakmát tanulnának. A harmadik bizonytalan csoport jól tanul, de a szakmával nem boldog, ők egyéb stratégiákban illetve vállalkozásban gondolkoznak

Úgy tűnik az előrehozott szakképzés egy valódi igényre ad választ: a gyengébben tanuló, közéleti fiatalok igényére, akik nem szeretnek tanulni, viszont szeretnének szakmát szerezni, dolgozni és éppen ezért motiváltak. Kérdés viszont, hogy az új szakképzési modell mennyire elégíti ki majd a jól tanuló és szakmailag is motivált, a továbbtanulás iránt affin réteget. Az is biztos, hogy a szakképző intézmények és a szakképzési politika egyre inkább – visszatérve a boldog hetvenes évekhez - szeretné lesöpörni magáról a gyengébben tanuló és motiválatlan romák problémáját, másrészt a gyengén tanuló motiválatlan lányokról alig vesz tudomást. A szakképzés nagyon kevés opciót kínál a lányoknak, emellett pedig jellemző rá egyfajta maszkulinitás, macho jelleg, ami a lányokat szinte kikapcsolja innen. Talán érdemes lenne a hagyományos férfias szakmákat is kinyitni a lányok fele, ehhez leginkább attitűd váltásra lenne szükség. A roma tanulók esetében jól láthatóan mindenkit felvesznek, de tizedikre, ha lehet, kinyomják őket. A családi minták hiánya és a szakképzés tömeges és ipari jellege nem kedvez annak, hogy ezek a fiatalok valóban eredményesen végezzék el az iskolát. Számukra valószínűleg valódi második esély iskolákat kellene működtetni, kis létszámmal, egyéni odafigyeléssel és alternatív módszerekkel.